

Izvestija na državne arhivi, br. 65, Glavno upravljenje na arhivite pri Ministarskija svet, Sofija 1993, str. 1–404.

Časopis *Izvestija na državne arhivi* jedini je arhivistički časopis koji primamo iz Bugarske. Posljednji broj, koji je sa zakašnjenjem pristigao u Hrvatski državni arhiv, je broj 65 za 1993. godinu, tiskan 1994. Konceptija časopisa zasniva se uglavnom na povijesnim znanstvenim radovima autora, uz čije ime se ne navodi niti njihovo zanimanje niti ustanova u kojoj rade, najvećim dijelom temeljenima na proučavanju izvornog arhivskog gradiva, te na objavljivanju manjih cjelina izvornog arhivskog gradiva popraćenog uvodnim studijama. Nažalost, u ovom broju časopisa niti jedan tekst nije posvećen problemima arhivističke struke, osim jednog manjeg prikaza objavljenog arhivističkog priručnika. Časopis je podijeljen na poglavlja *Članci, Dokumenti, Memoari, Pregled arhivskih fondova i dokumenata, Prikazi i recenzije*.

U prvom dijelu objavljena su tri znanstvena rada:

A. Zaprtanova-Todorova, *Historiografija i filozofska antropologija*, piše o suodnosu između te dvije znanstvene discipline i njihovom međusobnom utjecaju. Dok je objekt proučavanja povijesne znanosti dokument – povijesno svjedočanstvo prošlosti, aktivnog i svjesnog odnosa čovjeka prema toj stvarnosti, filozofska antropologija istražuje esencijalne osobitosti i zakonomjernosti u razvoju društva i čovjeka kao individue i socijalnog subjekta. U tom smislu ona obogaćuje historiografsku kritiku jasnijim sagledavanjem međuodnosa povijest – osoba – dokument, znanstvenim razgraničenjem objektivnih od subjektivnih uzroka, čime se proširuju metodološke granice povijesne znanosti.

Milčo Lalkov, *Austrougarska monarhija i uključivanje Bugarske u Prvi svjetski rat*, oslikava nastojanja austrougarskih diplomata u Sofiji oko pridobijanja Bugarske na stranu Centralnih sila. Nakon početnih pobjeda na istočnom bojištu ljeti 1915. i davanja jamstva bugarskim nacionalnim aspiracijama na područje Makedonije, bugarska vlada je priključivši se Austrougarskoj i Njemačkoj učinila povijesnu pogrešku, zbog koje je bila prinuđena ponijeti teret sloma zajedno s tim zemljama.

Svetlana Ivanova, *Oporezivanje pučanstva bugarskih gradova i ustrojavanje njihovih institucija u 17. i 18. stoljeću*, tekst je utemeljen na podacima iz velikog broja državnih otomanskih dokumenata, prikupljenih u sudbenim knjigama Sofije, Rusa i Vidina tijekom 17. i 18. stoljeća, a koji se sada nalaze u Orijentalnom odjelu Narodne knjižnice Sv. Ćiril i Metodije u Sofiji.

Najveći dio časopisa, preko polovice, posvećen je objavljivanju izvornog arhivskog gradiva. Radi se o 8 različitih cjelina, popraćenih uvodnom studijom i komentarom s bilješkama.

Mihail Kolarov, *Knjiga zapovijedi diplomatskog predstavništva Bugarske u Beogradu 1943–1952*. Ova je knjiga slučajno pronađena prilikom obnove zgrade bugarske ambasade u Beogradu 1974., a predana je Glavnom državnom arhivu u Sofiji 1991. Knjiga obuhvaća razdoblje 1943–1952. te su u njoj iskazane brojne promjene u bugarsko-jugoslavenskim odnosima. U njoj su sadržane 503 naredbe, poredane u tablice po godinama i rednom broju. Ovom prilikom su izabrane 34 zapovijedi koje se objavljuju u cijelosti, dok se još desetak drugih navodi u uvodnom tekstu. Osim što odražavaju podatke o stupnju bilateralnih odnosa, kroz te zapovijedi vidi se organizacijska struktura i promjene koje su se događale sa samim predstavništvom.

Todor Dobrijanov, *Svjedočanstva o staljinističkim represalijama u SSSR-u u izvještajima bugarskih poslanika*. Dokumenti bugarskih poslanika u Moskvi (prvi put nakon uspostave diplomatskih odnosa između Bugarske i Rusije 1934.) tek su sada dostupni znanstvenim istraživanjima. Za objavljivanje je izabrano nekoliko izvještaja iz fonda Ministarstva vanjskih poslova u Glavnom državnom arhivu i nekoliko iz osobnog fonda Nikole Antonova, u kojima se ocrta početak staljinističkih represalija, koji se poklopio s normalizacijom odnosa među dvjema državama. Događaji započeti 1934. u Lenjingradu ubojstvom S. M. Kirova, našli su odjeka u povjerljivim izvještajima prvog opunomoćenog predstavnika u Moskvi D. Mihailčeva, kao i drugih bugarskih diplomatskih predstavnika (N. Antonov, H. Levenson), koji su u svojim izvještajima također opisali društvenu i političku atmosferu koja je vladala u Rusiji 1934–1939.

Borislav Drjanovski, *Izveštaj gradskog vijećnika Aršenevskog guverneru Besarabije o razgovoru sa svrgnutim bugarskim knezom Aleksandrom Battenbergom, prilikom njegovog puta od Rene do Voločiska*. U danima nakon državnog prevrata 1886. svrgnuti bugarski knez Aleksandar Hessen Battenberg (1879–1886) preko Rusije je putovao prema Austriji. Tom prilikom je sačinjen ovaj izvještaj u kojem se navode detalji o tom putu i razgovor s knezom, s posebnim osvrtom na ulogu koju je imao vojni ministar K. Nikifor u privođenju kneza, a također i mnoga zapažanja o psihičkom i fizičkom stanju kneza nakon prevrata. Dokument se nalazi u Državnom arhivu oblasti Odesa, u originalu je pisan na ruskom jeziku, a za objavljivanje je preveden na bugarski.

Kalinka Ančova, *Osnivanje Saveza bugarskih književnika u jesen 1913. godine, u arhivskim dokumentima i sjećanjima sudionika*. Autorica je pripremila za objavljivanje nekoliko dokumenata koji se nalaze u fondovima institucija i u osobnim fondovima pohranjenima u Arhivu Bugarske akademije znanosti, kao što su Zapisnik o osnivačkoj skupštini, Popis članova utemeljitelja, Statut saveza i sjećanja nekih sudionika.

Dora Tomova – Elena Harbova, *Korespondencija Mirča Popova i Marije Popov*. Objavljena su 22 pisma koja se nalaze u Bugarskom povijesnom arhivu pri

Narodnoj knjižnici Ćiril i Metodije, što ih je Mirče Popov uputio svojoj supruzi Mariji u razdoblju zatočeništva 1873–1875. Popov je zajedno s ostalim sudionicima neuspjelog tzv. Haskovskog ustanka, A. Uzunovim, P. Berkovskim i dr., osuđen i zatočen u Diarbekiru, a njegova pisma predstavljaju vrijedno svjedočanstvo o samom ustanku, suđenju i boravku u zatvoru, s opisima mjesnog stanovništva.

Rumjana Božilova, *Nova svjedočanstva o unijatskom pokretu u Bugarskoj, pisma Vasila Ćolakova Franji Račkom 1861–1862*. Autorica objavljuje četiri do sada nepoznata pisma bugarskog preporoditelja Vasila Ćolakova našem povjesničaru Račkom. Pisma se nalaze u Arhivu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti pod signaturom XII A 112/1–4. U njima se vidi kako je Ćolakov za vrijeme svog boravka u Hrvatskoj bio svjestan simpatije i djelovanja javnih i kulturnih djelatnika prema Bugarima i njihovoj borbi protiv Carigradske patrijaršije, u čemu je prednjačio J.J. Strossmayer. Rački, kojemu se Ćolakov nekoliko puta obraća sa zamolbom za pomoć, zadržao je rezervirano držanje i nije mu pružio nikakvu potporu.

Tamara Stoilova, *Ruska trgovina i plovidba na području Turske*. Dokumenti koji su objavljeni (izvještaji ambasadora iz 1776, 1783. i 1784. s priložima) pokazuju tijek uspostavljanja političkih i trgovačkih odnosa između Rusije i Turske 70-ih i 80-ih godina 18. stoljeća, do sklapanja Trgovačkog sporazuma 1783.

Dečko Lečer, *Dinjo Božkov – Simeonu, metropolitu Varne i Preslava*. Autor objavljuje sjećanja (memoare) Dinje Božkova, pisara metropolita Simeona, napisana 1945, temeljena na njihovom tridesetogodišnjem poznanstvu (1896–1925), tijekom kojega je prikupio oko 400 pisama, od čega je jedan dio (137) predao Bugarskom državnom arhivu.

U trećem dijelu časopisa pod skupnim naslovom Pregled arhivskih fondova i zbirki, donose se dva teksta:

Vilčo Zlatilov, *Razbojstva u Istočnim Rodopima 1918–1941*. U tekstu se govori o problemu razvijenih i organiziranih razbojstava u Bugarskoj između dva svjetska rata, koja su u bugarskoj historiografiji još nedovoljno istražena. Pri tome autor proučava neobjavljene dokumente iz fondova državnih organizacija i institucija, posebice Momčilgradskog okruga u Državnom arhivu oblasti Krdžali.

Violeta Kostova, *Pokušaj proglašavanja nezavisnosti Bugarske prije 1897. u belgijskim diplomatskim spisima*. Autorica opisuje dokumente u arhivu Ministarstva vanjskih poslova Kraljevine Belgije, uglavnom diplomatsku korespondenciju generalnog konzula Belgije u Sofiji i cirkularna pisma upućena ministru vanjskih poslova, u kojima se spominju događaji u Kneževini Bugarskoj nakon Berlinske konferencije 1878.

Posljednji dio časopisa sadrži prikaze i recenzije.

Marina Štambuk-Škalić